

АКАДЕМІКУ МИКОЛІ ПАВЛОВИЧУ ЮШКІНУ – 75!

Двадцятого травня 2011 р. виповнилося 75 років від дня народження і 55 років виробничої наукової та науково-організаторської діяльності видатного російського вченого-мінералога, радника Російської академії наук (РАН), керівника групи перспективних геолого-мінералогічних проблем Інституту геології Комі наукового центру Уральського відділення РАН, віце-президента Всеросійського мінералогічного товариства, завідувача кафедри геології Сиктивкарського державного університету академіка Миколи Павловича Юшкіна.

Народився Микола Юшкін 20 травня 1936 р. у с. Івангора Овинишенського р-ну Калінінської обл. Росії. Ще у шкільні роки він цікавився природою свого краю і почав колекціонувати й самостійно вивчати мінерали. У 1955 р. закінчив Кіровський гірничо-хімічний технікум, а 1965

(заочно) – геологічний факультет Ташкентського політехнічного інституту. З 1956 по 1961 рр. працював у геологорозвідувальних партіях Середньої Азії, провадив розшуки, розвідку та мінералогічні дослідження сірчанних родовищ. Трудову діяльність випускник технікуму розпочав 1956 р. на посаді колектора в Шарсуйській геологорозвідувальній партії. Паралельно з виробничою діяльністю він провадив самостійні мінералогічні дослідження, і 1960 р. з'явилася його перша публікація – “Очерки флотации в минералообразующих процессах”.

З 1961 р. М. Юшкін працював в Інституті геології Комі філії АН СРСР (нині Комі науковий центр Уральського відділення РАН), у якому пройшов шлях від старшого лаборанта до директора (очолював Інститут з 1985 по 2008 рр.). У перші роки трудової діяльності в інституті він поєднував роботу лаборанта з науковими дослідженнями і заочним навчанням. На час одержання диплома про вищу освіту в нього вже була 41 публікація. Дипломна робота молодого фахівця містила досить ґрунтовний спеціальний розділ про мінералогію й генезис екзогенних родовищ сірки і через короткий час була оформлена й рекомендована як кандидатська дисертація. Вона була представлена вченій раді Ленінградського гірничого інституту, у якому відбувся захист. За пропозицією офіційного опонента проф. І. Шафрановського та провідної організації, яких підтримали інші науковці, вчена рада рекомендувала перезахист цієї роботи як докторської дисертації. Такий перезахист відбувся, і 31-річному М. Юшкіну ВАК СРСР у 1968 р. присудив науковий ступінь доктора геолого-мінералогічних наук. Того ж року його дисертаційну роботу опубліковано у вигляді монографії “Минералогия и парагенезис самородной серы в экзогенных месторождениях”, а 1981 р. вченому присвоєно звання професора,

1987 р. його обрано членом-кореспондентом АН СРСР, 1991 р. – академіком РАН. Останнім часом учений є радником РАН, головним науковим співробітником, керівником групи перспективних геологічних і мінералогічних проблем Інституту геології Комі НЦ УрВ РАН, завідує створеною ним кафедрою геології Сиктивкарського державного університету.

Надзвичайно широкий і різноманітний діапазон наукових досліджень М. Юшкіна, який охоплює близько трьох десятків самостійних напрямів. Він є автором понад 700 наукових праць, серед яких 34 монографії, 36 науково-популярних та публіцистичних статей і книг. Микола Юшкін – редактор 190 монографій, збірників та інших видань, співавтор міжнародного наукового відкриття “Закономерность пространственно-временного изменения морфологии минеральных индивидов в процессе природного минералообразования”, шести інших відкриттів.

Неперевершеними й визначальними в творчому доробку вченого є, звичайно, мінералогічні дослідження, які охоплюють вивчення мінералів і мінерального царства в усьому його розмаїтті. До найважливіших належать праці з теоретичної і регіональної мінералогії, кристалографії, мінерагенії, мінеральних ресурсів, історії науки, ролі мінералів у походженні й забезпеченні життя. Учений розробив низку нових наукових напрямів: генетико-інформаційна мінералогія, еволюційна мінералогія, топомінералогія рудних регіонів, вітамінералогія (мінералогія життя), мінералогічний діатропік; створив оригінальну концепцію вуглеводневої кристалізації життя – мінеральний організміобіоз; виявив головні закони біомінеральної коеволюції; сформулював загальні теоретичні концепції археомінералогії та наномінералогії.

Серед найважливіших монографічних зведень академіка назвемо такі. У 1971 р. опубліковано працю “Механические свойства минералов”, у якій висвітлено нові залежності цих властивостей від анатомії й дефектності мінералів у зв’язку з умовами їхньої кристалізації. У 1977 р. надруковано книгу “Теория и методы минералогии (избранные проблемы)”, яка ознаменувала цілу віху в розвитку мінералогії, особливо щодо висвітлення широкого спектра актуальних для сучасної мінералогії понять і систем. Неперевершеними є фундаментальні монографії регіонально-мінералогічного спрямування “Опыт среднемасштабной топоминералогии (Пайхойско-Южноземельная провинция)” (1980) і “Топоминералогия” (1982). Теоретичні напрацювання, висвітлені в цих працях, використано в топомінералогічних дослідженнях геологічних утворень України, зокрема, для мінералогічного районування, яке наведене в підручнику “Основи мінералогії України” (О. Матковський, В. Павлишин, Є. Сливко, 2009).

Особливе місце у науковій творчості М. Юшкіна посідають праці з симетрійної еволюції мінерального царства і кристалосиметрійного аналізу мінеральних об’єктів, зокрема, фундаментальна монографія “Законы симметрии в минералогии” (1987, співавтори І. Шафрановський та К. Янулов). Чимало праць присвячено вченню про мінералоїди, біомінералогії, ролі мінералів у зародженні життя на Землі тощо. Ці дослідження переросли в надзвичайно важливу тему “Минералогия и жизнь”, яку висвітлювали на декількох міжнародних семінарах у Сиктивкарі й на 42-х читаннях імені В. Вернадського “Биоминеральные взаимодействия” (2002). На рубежі тисячоліть особливу увагу вчений приділив наномінералогії – новому науковому напрямку, який усебічно висвітлено в трьох колективних монографіях: “Микро- и нанодисперсные структуры минерального вещества” (1999), “Ультрадисперсное состояние минерального вещества” (2000), “Наноминералогия. Ультра- и микродисперсное состояние минерального вещества” (2005).

У науковій діяльності М. Юшкіна важливим було одержання первинної геологічної та мінералогічної інформації з природних геологічних об'єктів, яку вчений відшукував у процесі багатолітніх експедиційних досліджень у різних районах колишнього СРСР, Росії та світу. Він досить часто відвідував Україну (Київ, Львів, Луцьк), зокрема, брав участь у наукових конференціях, опонував дисертаційні роботи, виступав перед студентами геологічних факультетів, друкував статті на сторінках “Мінералогічного збірника” і “Мінералогічного журналу”, є співавтором монографії “Онтогенический метод в минералогии” (В. Павлишин, Н. Юшкін, В. Попов, 1988), опублікованій у видавництві “Наукова думка”, тривалий час є членом редколегії “Мінералогічного журналу”.

Дуже багатосторонньою є науково-організаторська діяльність М. Юшкіна. Вчений багато років був членом Ради і віце-президентом Міжнародної мінералогічної асоціації, є віце-президентом Російського мінералогічного товариства, членом Бюро Відділення наук про Землю, членом Президії Уральського відділення РАН і Президії Комі наукового центру УрВ РАН, членом Національного комітету геологів Російської Федерації, Міжнародної комісії історії геологічних наук. Він організатор численних наукових форумів різних рівнів, зокрема, майже щорічних міжнародних мінералогічних семінарів, присвячених різним проблемам мінералогічної науки.

Микола Павлович Юшкін багато уваги приділяє підготовці геологічних кадрів різного рівня, читає курси лекцій у багатьох університетах Росії та інших країн, є організатором і незмінним завідувачем базової кафедри Сиктивкарського державного університету, головою двох учених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій, провадить наукове керівництво аспірантами й докторантами. Серед його учнів член-кореспондент РАН, дев'ять докторів і 35 кандидатів наук. Він створив усесвітньо відому Сиктивкарську мінералогічну школу.

Науково-педагогічна, організаторська та громадська діяльність М. Юшкіна високо оцінена на державному і світовому рівні різними нагородами, серед яких ордени “За заслуги перед Отечеством” IV і III ступенів, орден Трудового Червоного прапора, багато медалей і почесних відзнак. Він лауреат премії Ленінського комсомолу, премії Ради Міністрів СРСР, премії академіка О. Є. Ферсмана, Демидівської премії, Державної премії Республіки Комі в галузі науки, Уральської гірничої премії, Золотої диплома лідера науки Європи; М. Юшкін – Заслужений діяч науки РРФСР і Комі АРСР, Почесний розвідник надр, Почесний професор та інвайт-професор Ради університетів; обраний почесним і дійсним членом багатьох міжнародних національних академій і товариств, його іменем названо мінерал *юшкініт*.

Львівське відділення Українського мінералогічного товариства та редколегія “Мінералогічного збірника” щиро вітають Миколу Павловича зі славним ювілеєм, зичать міцного здоров'я, нових творчих успіхів і досягнень в ім'я подальшого розквіту вічно молоді мінералогічної науки.

Редколегія “Мінералогічного збірника”